

Jacek Zinkiewicz

Muzeum Krakowa

 ORCID ID: 0000-0002-3789-0794

OBLICZA WOJNY

TOM 9 • NARZĘDZIA WOJNY

ŁÓDŹ 2023 • ISBN 978-83-8331-372-6 • s. 47-65

<https://doi.org/10.18778/8331-372-6.04>

UZBROJENIE KRAKOWA W PIERWSZEJ POŁOWIE XVII WIEKU

Streszczenie. Wydaje się, że pierwsza połowa XVII w. była okresem względnego spokoju w dziejach Krakowa. Od oblężenia miasta przez wojska habsburskie w 1587 aż do tragicznych wydarzeń 1655 r. Kraków nie był oblegany przez obce wojska. Był to jednocześnie czas, w którym nie zapomniano o zagrożeniu i starano się temu zawczasu przeciwdziałać. Zachowane źródła pozwalają na przedstawienie wielu aspektów miejskiej obronności w omawianym okresie. Przykład dawnej stolicy Rzeczypospolitej ukazuje ówczesną obronność miejską w dość szerokim zakresie. Dzięki zachowanym rejestrom, ale także innym źródłom pisanim, w tym zwłaszcza normatywnym, możemy pokusić się o charakterystykę mieszczańskiego uzbrojenia w czasie poprzedzającym serię tragicznych wydarzeń, które rozpoczęły się w połowie XVII w. Charakterystyka miejskiego uzbrojenia w czasach nowożytnych jest zagadnieniem bardzo słabo rozpoznany. Konstrastuje to jednocześnie z bogactwem literatury historycznej na temat nowożytnej wojskowości. Niniejszy artykuł jest próbą częściowego wypełnienia tej luki badawczej.

Słowa kluczowe: Kraków, uzbrojenie mieszczańskie, arsenały miejskie, historia nowożytna

Czas pomiędzy odparciem od murów Krakowa armii arcyksięcia Maksymiliana Habsburga w 1587 a zajęciem miasta przez wojska szwedzkie w 1655 r. był okresem względnego spokoju. Pojawiały się co prawda od czasu do czasu alarmujące doniesienia o niebezpieczeństwie, zwłaszcza znaną południowej granicy, jednakże obce armie ostatecznie nie pojawiły się w tym czasie pod murami miasta. Wydawałoby się, że był to dogodny czas na wprowadzenie potrzebnych zmian i usprawnień w zakresie obronności kluczowych ośrodków w Rzeczypospolitej. O znaczeniu odpowiednio przygotowanej obrony Krakowa dowiodły wyraźnie wydarzenia wspomnianego 1587 r. Była to kwestia ważna nie tylko w kontekście niebezpieczeństwa zewnętrznego, lecz także niepokojów wewnętrznych, o których czytamy w pismach królewskich, konstytucjach sejmowych, ale też w rozporządzeniach miejskich. Przygotowanie samych

fortyfikacji nie było jedynym aspektem obrony miasta. To przede wszystkim gotowość bojowa, w tym zwłaszcza uzbrojenie, stanowiła kluczowy jej element. I choć mieszczanie stanowili tylko część wojska broniącego stolicy, to jednak obrona murów miejskich, z poszczególnymi bramami i basztami, spoczywała przede wszystkim na nich.

Jak wiadomo, problematyka zasobów uzbrojenia miejskiego w Polsce została dotychczas lepiej rozpoznana dla czasów średniowiecza niż nowożytnych¹. Stoi to wyraźnie w kontraście do stanu badań nad szeroko pojętą historią wojskowości omawianego okresu, która doczekała się licznych opracowań, w tym cennej syntezy dotyczącej XVI-wiecznej wojskowości polskiej, autorstwa Marka Plewczyńskiego², a także prac na temat organizacji i finansowania armii, autorstwa Jana Wimmera, odnoszących się już do XVII stulecia³. Literatura dotycząca XVII-wiecznego uzbrojenia miejskiego w Polsce jest nad wyraz skromna. Należy tutaj zwrócić uwagę na badania nad artylerią autorstwa Tadeusza Nowaka⁴, nad krakowskimi fortyfikacjami autorstwa Mieczysława Tobiasza⁵, a ostatnio także na temat uzbrojenia cechowego w Krakowie 1683 r. mojego autorstwa⁶.

W swoim artykule chciałbym skoncentrować się na uzbrojeniu Krakowa w pierwszej połowie XVII w. Podjęciu badań w tym zakresie sprzyjają zachowane źródła – na tyle różnorodne i obszerne, że można pokusić się o mniej lub bardziej szczegółową charakterystykę mieszczańskiego uzbrojenia. Przede wszystkim mamy do dyspozycji źródła o charakterze normatywnym w postaci królewskich edyktów i uniwersałów, które określają w sposób dość ogólny oczekiwania wobec mieszkańców konkretnych miast w zakresie gotowości bojowej.

¹ Zwróciłem na to uwagę w artykule: J. ZINKIEWICZ, *Arms and armour of Kraków guilds in light of the 1683 Register*, [w:] *The Faces of War*, vol. 6: *City and War*, red. T. GRABARCZYK, M. POGOŃSKA-POL, Łódź 2022, s. 175–177. Tam też omówienie literatury; zob. także: M. WAGNER, *Perspektywy badań historyczno-wojskowych czasów Jana III Sobieskiego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne” 2019, t. 146, z. 2, s. 461–479.

² M. PLEWCZYŃSKI, *Wojny i wojskowość polska XVI wieku*, t. 1: 1500–1548, t. 2: 1548–1575, t. 3: 1576–1599, Oświęcim 2017–2020.

³ J. WIMMER, *Wojsko polskie w drugiej połowie XVII wieku (Wydanie drugie poszerzone)*, Oświęcim 2013; IDEM, *Wojsko i skarb Rzeczypospolitej u schyłku XVI i w pierwszej połowie XVII w.*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1968, t. 14, cz. 1, s. 3–91.

⁴ T. NOWAK, *Polska technika wojenna XVI–XVIII w.*, Warszawa 1970, s. 228–236.

⁵ M. TOBIASZ, *Fortyfikacje dawnego Krakowa*, Kraków 1973. Autor wspomina o uzbrojeniu przy okazji omawiania poszczególnych baszt. Nie są to jednak informacje pełne.

⁶ J. ZINKIEWICZ, *op. cit.*, s. 175–191.

W odpowiedzi na pisma królewskie, ale też w ramach porządkowania spraw miejskich, władze samorządowe wydawały odpowiednie wilkierze, wysyłały delegatów w celu sporządzenia rewizji fortyfikacji, uzbrojenia cechowego czy miejskiego cekhauzu. Poza źródłami pisanymi dysponujemy także bezcenną ikonografią w postaci tzw. rolki sztokholmskiej, która wiernie przedstawia m.in. pochód milicji Krakowa, Kazimierza i Stradomia, a która doczekała się swoich opracowań⁷.

Kraków najsilniej ufortyfikowany był od strony północnej, gdzie pod koniec XV w. mury wzmocniono barbakanem. Z czasem jednak zaczęto zwracać uwagę na potrzebę zabezpieczenia także strony południowej. Wynikiem królewskiej troski był wystawiony 5 lipca 1597 r. edykt, skierowany do władz Kazimierza i Stradomia w związku z zagrożeniem od południowej granicy. W piśmie tym czytamy o gotowości bojowej, jakiej oczekiwano od mieszkańców wymienionych ośrodków. Jest to interesujące źródło, ponieważ wskazuje na społeczny zakres mobilizacji obejmującej najemców i komorników. Oczekiwano od nich posiadania własnego uzbrojenia, wymieniając przy tym konkretnie półhaki, kule i proch, a także szable, kordy, miecze, oraz tego, aby „insze takowe armaty do obrony należące mieli swe własne a niepożyczane”⁸.

Zagrożenie od południa pojawiało się co jakiś czas w ciągu kolejnych dekad. Stąd też powracano przy każdej następnej okazji do kwestii dotyczących usprawnienia obronności. W 1620 r. Zygmunt III nakazał kazimierskim władzom i mieszczaństwu, aby byli odpowiednio zaopatrzeni w żywność i uzbrojenie, wymieniając dość ogólnie „wszystko cokolwiek jego obrona potrzebuie (...), jako strzelbę, prochy, kule i inny ryszturnek wojenny, także mury, baszty, bramy miasta naszego Kazimierza aby były dobrze opatrzone”⁹.

⁷ Cf. Z. ŻYGULSKI, *Rolka Sztokholmska*, [w:] *Urbs celeberrima. Księga pamiątkowa na 750-lecie lokacji Krakowa*, red. A. GRZYBKOWSKI, Z. ŻYGULSKI, T. GRZYBKOWSKI, Kraków 2008, s. 407–429; IDEM, *Uwagi o Rolce Sztokholmskiej*, „Studia do Dziejów Dawnego Uzbrojenia i Ubioru Wojskowego” 1988, cz. 9, s. 6–21 [*Remarks on the Stockholm Roll*, s. 23–38]; Z. BOCHEŃSKI, *Opis Rolki Sztokholmskiej*, „Studia do Dziejów Dawnego Uzbrojenia i Ubioru Wojskowego” 1988, cz. 9, s. 67–71 [*A Description of the Stockholm Roll*, s. 76–109].

⁸ *Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa 1507–1795*, t. 2: 1587–1696, z. 1, wyd. F. PIEKOSIŃSKI, Kraków 1890, s. 60–61 – „§ 1. Naprzód ysz od Węgiel od Tatar niebezpieczno sąsiedzka Coronę polską obchodzi, aby gospodarze, naimnicy y komornicy wszyscy byli zawsze gotowymi w domach swych, to iest aby pulhakj dobre, kul, prochów dostatek, szable, kordy, miecze y insze takowe armaty do obrony należące mieli swe własne a niepożyczane, pod karanim wielkjm y winą nieodpuszczoną”.

⁹ ANK, sygn. 29/658/0/-/345.

Przygotowanie do obrony, a co za tym idzie, posiadanie odpowiedniego uzbrojenia, spoczywało naturalnie na wszystkich mieszczanach, opierając się w podstawowym zakresie na organizacji cechowej. Jednakże zakres społeczny ewentualnej mobilizacji wykraczał poza ściśle korporacyjne struktury. W 1627 r. krakowskie władze nakazały przeprowadzenie rewizji we wszystkich domach. Każdy mieszczanin miał wówczas przedstawić rewizorom zasoby żywności i uzbrojenia, jakimi dysponował, a także ujawnić wszystkich męskich mieszkańców jego domu¹⁰. O szerokim społecznie charakterze mobilizacji informuje nas, zamykający niejako kłamrą chronologiczną, uniwersał Jana Kazimierza, wydany w Lublinie 7 maja 1651 r., a odnoszący się do całej krakowskiej konurbacji. Czytamy w nim, że mobilizacja, z którą wiązała się musztra oraz popis, miała obejmować nie tylko mieszczan Krakowa, Kazimierza, Stradomia i Kleparza, posiadaczy nieruchomości, lecz także komorników, czeladź kupiecką i rzemieślniczą, co więcej – wszystkich okolicznych mieszkańców „jakimkolwiek imieniem nazwanych” bez względu na jurysdykcję, której podlegali. W różnym zakresie w obronie mieli uczestniczyć także tutejsi Żydzi i szlachta. Obrońcy zobowiązani byli stawić się „armatno, ze strzelbą dobrą y orężem”. Ponadto każdy gospodarz zobowiązany był zgromadzić żywność i proch na pół roku dla siebie i swojej czeladzi¹¹. W lipcu tego samego roku krakowskie władze zarządziły kontrolę wszystkich miejskich „domów wpmi- niając y opowiadając mieszkańców y gospodarzow, ażeby pachółków z muszkietami wysyłali do piechoty mieyskiej dla obrony miasta, także y zeby na grabarkę do kopania wałów posyłali”¹².

Jak już wspomniałem, informacje na temat uzbrojenia rzemieślników możemy pozyskać w pewnej mierze także z miejskich wilkierzy. W jednym z nich, choć nieco wykraczającym poza przyjętą w niniejszym artykule chronologię, bo z roku 1660, władze miejskie zakazywały, „aby żaden z rzemieślników y czeladzi ich nie ważył się we dnie y w nocy z szablami, z czekanikami, z siekierkami, ani z żadną

¹⁰ *Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa 1507–1795*, t. 2: 1587–1696, z. 1, s. 178 – „§ 11. Reuizia będzie nie odwłoczna w domach, wiele gdzie ossob, armaty y inszych rzeczy, ad integritatem publicam należących, gdzie przed pp. reuizorami nato deputowanymi, żywność swoje pokazać każdy mieszczanin powinien będzie, także tez armate, orężę, strzelbę, także czeladź y wszytkich domowych komorników y gości, iesliby miał, zeby zupełna była informacja wrzedowi, kto sie w mieście zamykać będzie”.

¹¹ *Ibidem*, s. 277.

¹² *Ibidem*, s. 280.

bronią chodzić”¹³. Wprowadzane regulacje odzwierciedlały rzeczywistość, do której się odnosiły, a zatem wymienione uzbrojenie było zapewne w posiadaniu owych rzemieślników i czeladników. Co ciekawe, miało to miejsce w czasie głębokiego kryzysu wywołanego niedawną przecież okupacją szwedzką.

W kontekście omawianego zagadnienia nie należy także zapominać o lokalnej produkcji uzbrojenia. Jest to oczywiście temat obszerny i kwalifikujący się do odrębnego omówienia. Należy jednak zwrócić uwagę na niektóre regulacje prawne, ważne dla lokalnego zaopatrzenia w potrzebne uzbrojenie. Takim przykładem jest królewskie pismo z końca 1619 r., w którym Zygmunt III zakazywał eksportu broni z Krakowa do obcych krajów, a także produkcji na zewnątrz potrzeby przez obcych rzemieślników, „aby w rynstunki woienne y armatę miasto nasze (...) ogołoczone niebyły”¹⁴.

Przytoczone źródła informują nas o potrzebie obrony miast i przedmieść krakowskiej konurbacji oraz o konkretnych oczekiwaniach ze strony władz wobec mieszkańców, ale też o dbałości o niezbędne do obrony zaopatrzenie. Nie są to jednak zbyt szczegółowe dane. Takich należy szukać w dokonywanych przez władze miejskie spisach – rewizjach baszt, uzbrojenia cechowego oraz miejskiego cekhauzu. Dla interesującego nas okresu zachowało się kilka tego rodzaju źródeł, dzięki którym możemy przedstawić stan uzbrojenia mieszkańców zobowiązanych do obrony miejskich murów. Składają się na to spisywane zazwyczaj osobno: artyleria, proch i amunicja oraz uzbrojenie indywidualne. Dysponujemy dość szczegółowymi spisami z lat 1620, 1626, 1637 i 1644. Istotnym uzupełnieniem oraz ilustracją uzbrojenia omawianego okresu jest wspomniana „rolka sztokholmska”.

Artylerię miejską przechowywano zasadniczo w cekhauzie i w niektórych basztach, a pojedyncze sztuki w ratuszu. W 1620 r. odnotowano 93 działa¹⁵.

¹³ *Ibidem*, s. 363–364.

¹⁴ *Ibidem*, s. 119 – „Mamy tę wiadmosc, ze ludzie obcy a osobliwie z Węgiel przyjezdzaicy, zbroie y inne rynstunki woienne w Krakowie kupuią y sporządzaia y ztamąd zas do obcych kraio w wywozą. Należy na tym wiele pod ten czas zwłascza niebezpieczny, aby w rynstunki woienne y armatę miasto nasze y kraie tamte ogołoczone niebyły, dla czego chcemy to mieć po W. W. y napominamy, abyście żadnych rynstunkow ludziom cudzoziemskim kupować y gotować niedopuszczali, także wszelakim sposobem zabiegali, aby żadne ztamąd wywożone niebyły, pilne staranie mając, iakobyscie woleli naszymy w tej mierze wygodzili”.

¹⁵ *Armata miejska przez pany rayce krakowskie die ultima Ostobris Anno 1620 inwentowana*, ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 29.

Dla porównania w arsenale królewskim w latach 1637–1653 przechowywano od 35 do 53 dział¹⁶. Oczywiście były to działa o różnym wagomiarze – od dużych kartaun po małe falkonet. Tych ostatnich, jak zobaczymy poniżej, było najwięcej. Wśród wielu dużych dział brakowało pojedynczych kół, co tłumaczono zabraniami ich na „ekspedycję inflancką”¹⁷.

W ciągu sześciu następnych lat zasoby artylerii miejskiej nieco zmalały. Odnotowano bowiem 87 dział. Daje się przy tym zauważyć znaczne zmniejszenie ilości moździerzy, co zapewne wynikało z dostarczenia ich na potrzeby armii koronnej. Przy okazji spisu z dnia 21 sierpnia 1626 r. odnotowano potrzebę licznych napraw, głównie przy łożach, których też niekiedy wręcz brakowało¹⁸.

Jeśli zaś chodzi o proch i amunicję, to należy uznać, że sytuacja przedstawiała się dość korzystnie, zwłaszcza jeśli porównamy ją z późniejszym okresem. W roku 1620 Kraków dysponował niemal stu cetnarami prochu¹⁹. Przy czym jeden cetnar wynosił niecałe 65 kg, co oznacza, że miasto posiadało niemal 6,5 tony prochu. Jednakże rejestr z 27 lipca 1626 r. wskazuje na spadek ilości prochu o mniej więcej 1/3, kiedy to wykazano 63 cetnary i 3 kamienie (kamień = 12,96 kg)²⁰. Zanotowano przy tym, iż „wybrakowało się 14 beczek, których albo przerobić albo przesuszyć potrzeba”²¹. Ale już w ciągu następnej dekady zasoby uzupełniono. W dniu 23 maja 1637 r. odnotowano 433 kamienie oraz 5,5 litra prochu, co daje łącznie ponad 5,6 tony. Trzeba jednak zaznaczyć, że 3 beczki były „otwarte i niedobre”²².

Nie najgorzej prezentowały się zasoby amunicji, której ilość utrzymywała się na względnie wysokim poziomie. W 1620 r. odnotowano kule żelazne: w Ratuszu 150 wielkich półkartaunowych, „w sklepie na zadzi” tysiąc forszlangowych, 500 do wielkich falkonetów, 8000 do mniejszych falkonecików

¹⁶ T. NOWAK, *Polska technika wojenna XVI–XVIII w.*, s. 228–236.

¹⁷ *Armata miejska przez pany rayce krakowskie die ultima Ostobris Anno 1620 inwentowana*, ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 29.

¹⁸ *Inwentarz Dział po Bramach y Basztach Miejskich krak. Die 21 Aug. A.D. 1626 przytym*, ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 41–49.

¹⁹ *Armata miejska przez pany rayce krakowskie die ultima Ostobris Anno 1620 inwentowana*, ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 29 – „na wieży pod Jarzębim za S. Duchem” 42 beczki po cetnarze w każdej, 8 beczek po 5 cetnarów w każdej, 9 fasek (w których jest 11 kamieni), 74 kamienie prochu „które w Czałowiczach robiono”; 8 fasek saletry, „Tamże po czetnarze w kazdey Siarki trzy faski, w których są dziesięć kamieni”.

²⁰ *Revisia prochów miejskich* [27 VII 1626 r.], ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 31–34.

²¹ *Ibidem*, s. 31.

²² ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 74–75.

i dział polnych, do hakownic i dział „brokowych” „siekanych iest w skrzyni, kul ognistych, kul po trosze”; 4 cetnary saletry w 4 faskach, siarka do 200 kamieni w 4 faskach; 10 tysięcy kul kamiennych różnych do wielkich i małych móżdziejy²³. Z kolei 30 marca 1644 r. wzięto z ratusza do cekhauzu kule do dział: 100 „wielkich”; 873 „mniejsze”; 1412 „jeszcze mniejszych”; 7316 jeszcze mniejszych. W sumie 9701²⁴.

W przypadku uzbrojenia indywidualnego dysponujemy dość szczegółowymi danymi, jednak ograniczonymi do dwóch spisów. W pierwszym z nich z roku 1620 czytamy o nieokreślonej („trochę”) ilości broni przechowywanej jedynie w dwóch basztach, ale za to więcej szczegółów poznajemy na temat uzbrojenia przechowywanego w ratuszu. Odnotowano tam 360 sztuk broni palnej ręcznej, z czego najwięcej hakownic i zaledwie 2 muszkiety. Warto też zwrócić uwagę na 15 sztuk „starej strzelby w kijach” i dla kontrastu 60 nowych półhaków. Wykazano ponadto 60 „zbroi”, czyli zapewne nieokreślonych bliżej kompletów uzbrojenia ochronnego²⁵.

Z kolei według spisu z roku 1626 dowiadujemy się więcej na temat zasobów arsenałów cechowych. Krakowskie cechy dysponowały wówczas 726 sztukami ręcznej broni palnej, dość różnorodnej, wśród której najliczniej występowały muszkiety, w dalszej kolejności półhaki i hakownice. 2 spośród 37 rusznic określono mianem „staroświeckich”. Zwraca również uwagę odnotowane 36 kusz. Wśród broni drzewcowej najliczniej występowały halabardy. Zastanawiająca jest natomiast skromna ilość broni siecznej i kolnej, reprezentowanej przez 19 mieczy i 6 „pałaszy”, które być może oznaczały szable²⁶. Świadczy to o tym, że część uzbrojenia najwidoczniej nie została wykazana.

Na powstałej nieco wcześniej „rolce sztokholmskiej” możemy zaobserwować wyposażenie milicji krakowskiej, kazimierskiej i stradomskiej, wśród których licznie występowały rapiery oraz szable. Pośrednio potwierdzają to zresztą źródła pisane, np. przytaczane wcześniej pisma królewskie. Aby przedstawić pełny obraz indywidualnego uzbrojenia mieszczańskiego, nie możemy zatem opierać się wyłącznie na sporządzanych rejestrach, choć niewątpliwie stanowią one źródło najbardziej wartościowe pod względem szczegółowości danych. Należy też odróżniać uzbrojenie prywatne od korporacyjnego czy miejskiego.

²³ ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 29.

²⁴ ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 75.

²⁵ ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 29.

²⁶ Zob. tabela 4.

Poniżej przedstawione zostały zestawienia, przygotowane na podstawie rejestrów z lat 1620, 1626. Tabele 1–2 odnoszą się do artylerii, natomiast tabele 3–4 dotyczą uzbrojenia indywidualnego.

Tabela 1

Artyleria miejska w 1620 r.²⁷

miejsce przechowania	rodzaj uzbrojenia														
	kartauna	półkartauna	działo brokowe	falkonet wielki	falkonet mniejszy	falkonet	falkonecik	działo polowe	moździerz	serpentina	forszlang	śmigownica	organki	proch	amunicja
Cekhauz	5 ²⁸		15 ²⁹	5	17			5	14						
Ratusz												2	1 ³⁰	x ³¹	x ³²
Brama Floriańska							4								
Baszta Pasamoników						1									
Baszta Karczmarzy I		1		1											
Baszta Karczmarzy II ³³						1									
Baszta Czapników								1 ³⁴							
Brama Mikołajska				1	1										
Baszta Kurdybaników ³⁵			1 ³⁶												

²⁷ *Armata miejska przez pany rayce krakowskie die ultima Ostobris Anno 1620 inwentowana* ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 29–30.

²⁸ „burzące kartauny”.

²⁹ 6 wielkich i 9 małych. Wśród 11 dział „brokowych” (od niem. Brocken czyli odłamek) wielkich oraz kartaun odnotowano brak 13 kół. Zabrano te koła na „expeditią Inflanczką”.

³⁰ „Organki leżą u kul, te Pan Szulc dał na Babe popsować”.

³¹ 4 cetnary saletry w 4 faskach, siarka do 200 kamieni w 4 faskach.

³² Kule żelazne: w Ratuszu 150 wielkich półkartaunowych, 1000 forszlangowych, 500 do wielkich falkonetów, 8000 do mniejszych falkonecików i dział połowych, do hakownic i dział brokowych „siekanych jest w skrzyni, kul ognistych, kul po trosze”; 10 000 kul kamiennych różnych do wielkich i małych moździerzy.

³³ „Na Wieży pod Jarzębim”, M. Tobiasz (*op. cit.*, s. 150) pisze o baszcie „Jastrzębiej”.

³⁴ „małe działko”.

³⁵ „Za Grodkiem wieża nie wielka”.

³⁶ „działo brokowe małe”.

rodzaj uzbrojenia	miejsce przechowania														
	kartauna	półkartauna	działo brokowane	falkonet wielki	falkonet mniejszy	falkonet	falkonecik	działo polowe	moździerz	serpentyna	forszlang	śmigownica	organki	proch	amunicja
Baszta Prochowa III ³⁷														x	
Brama Nowa						2									
Baszta Bednarzy ³⁸									2						
Brama Szewska			2		3						3				
„na wieży za S. Szczepanem”			1												
Baszta Łaziebników			1			1									
„na wieży ku Bramie Sławkowskiej”					1					1					
„podle Bramy Sławkowskiej na wieży”										1					
„we dworze P. Konieczpolskiego w wieżycze”			1												
Łącznie	5	1	11	7	22	5	4	5 (6)	14	2	5	2	1	x	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Armata miejska przez pany rayce krakowskie die ultima Ostobris Anno 1620 inventowana*, ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 29–30.

Tabela 2

Artyleria miejska w 1626 r.³⁹

rodzaj uzbrojenia	miejsce przechowania								
	kartauna	forszlang	działo wielkie kamerszrukowe	działo mniejsze kamerszrukowe	dupel-falkonet	falkonecik	szrotownica	moździerz	działko
Brama Floriańska ⁴⁰ [s. 41]						4 ⁴¹			

³⁷ „Wieża okrągła na której Prochi J.K.M.”

³⁸ „Na Wieży podle kościoła S. Troice”.

³⁹ *Inwentarz Dział po Bramach y Basztach Miejskich krak. Die 21 Aug. A.D. 1626 przy tym*, ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 41–49.

⁴⁰ Przy kolejnych miejscach przechowywania uzbrojenia podano strony Inwentarza.

⁴¹ „naprawy do nich potrzeba do łożów inszych koł, choć bosych skromnych. Na przysadzenia dla dziur bo muru czofać się niegodzi, do zapalu ponieważ przyprawić do łożów czterech kłetek, lonów

Tabela 2 (cd.)

miejsce przechowania	rodzaj uzbrojenia									
	kartauna	forszląg	działo wielkie kamerszrukowe	działo mniejsze kamerszrukowe	dupel- falkonet	falkonecik	szrotownica	moździerz	działko	
Baszta Pasamoników [s. 41]					1 ⁴²					
Baszta Karczmarzy I [s. 41]		1 ⁴³			1 ⁴⁴					
Baszta Karczmarzy II ⁴⁵ [s. 41–42]						1 ⁴⁶				
Baszta Czapników [s. 42]						1 ⁴⁷				
Brama Mikołajska (Rzeźników) [s. 42]					1 ⁴⁸	1 ⁴⁹				
Baszta Kowali [s. 43]						1 ⁵⁰				
Baszta Siodlarzy [s. 43]						1 ⁵¹				
Baszta Ryngmacherów [s. 43]						2 ⁵²				
Baszta Bednarzy [s. 43]						1 ⁵³				
Brama Grodzka (Żłotników) [s. 43]					2 ⁵⁴					
Baszta Murarzy [s. 43]								2 ⁵⁵		

[zatycka do osi lub kołek blokujący koła – dop. JZ] czterech, czopów do dział, szufel, sztemplow y wyszorow nie masz”.

⁴² „naprawy potrzeba do niego, kłotki do łoża, lonów, szufle nie masz”.

⁴³ Na drugim piętrze „forszląg działo wielkie (...) naprawy do niego potrzeba wagę przyprawić od tego końca gdzie zapal”.

⁴⁴ Na wyższym piętrze dupelfalkonet „do niego Czopu y wyczoru nie masz”.

⁴⁵ „Baszta druga którą cech Kaczmarski trzyma pod Jarzębim Strażnicą”.

⁴⁶ „do niego potrzeba dać naprawić panewkę do zapalu czopu y wyczoru niemasz”.

⁴⁷ „do niego potrzeba dać koło insze bo zwona z niego wypadły. Czopu, stempla, wyczora nie masz”.

⁴⁸ „potrzeba dać naprawić panewkę do zapalu, lony. Czopu, szufle, stepla y wyczoru nie masz”.

⁴⁹ „falkonecik mały”, a do niego „potrzeba dać naprawić łoże, bo niedobre, koła insze choć bo się zeydą się, panewkę do zapalu czopu, szufle, stepla y wyczoru nie masz”.

⁵⁰ „naprawić potrzeba dać do niego do łoża śrubę z kłotką, sworzeń z blachą y z klinem, do zapalu panewkę przyprawić, czopu do Działka y szufle nie masz. Dziurę w murze inszą dla tego działka dać przebić trzeba”.

⁵¹ falkonecik „do niego potrzeba dać naprawić kłotkę do łoża, lony dwa, czopu szufle, stempla y wyczoru nie masz. Dziurę w murze dla działka inszą potrzeba dać przebić”.

⁵² Do jednego potrzeba „czopu y wyczoru”.

⁵³ Brakuje czopu, szufli stempla i wycioru.

⁵⁴ Zanotowano, że u jednego działka należy naprawić blachę na łożu, brakuje kłotek, śruby, szfor-
nia, szufli, wycioru i stempla.

⁵⁵ „do Cekauzu kazano odwieść”.

miejsce przechowania	rodzaj uzbrojenia									
	kartauna	forszlang	działo wielkie kamersztukowe	działo mniejsze kamersztukowe	dupel-falkonet	falkonecik	szrotownica	moździerz	działko	
Baszta Rymarzy [s. 44]						1 ⁵⁶				
Baszta Malarzy [s. 44]						1 ⁵⁷				
Brama Wiślna (Ślusarzy) [s. 44]						1 ⁵⁸	3 ⁵⁹			
Brama Szewska (Białoskórników) [s. 45]						3	3	2 ⁶⁰		
Baszta Paśników [s. 45]								1 ⁶¹		
Baszta Łaziebników ⁶² [s. 46]							1 ⁶³			
Baszta Szewska [s. 46]						1 ⁶⁴	1			
Baszta Szewska II [s. 46]						1 ⁶⁵				
Brama Sławkowska (Krawców) [s. 46]							1 ⁶⁶			
Arsenał miejski [s. 49]	4	1	5	12 ⁶⁷	4 ⁶⁸	18 ⁶⁹				2 ⁷⁰
Łącznie:	4	2	5	12	15	38 ⁷¹	6	2		2

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Inwentarz Dział po Bramach y Basztach Miejskich krak. Die 21 Aug. A.D. 1626 przy tym*, ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 41–49.

⁵⁶ Brak do niego czopu, szufli, wycioru.

⁵⁷ Brak do niego szufli, stempla, wycioru.

⁵⁸ Brak lonu, szufli, stempla i wycioru.

⁵⁹ „u obu działek szrotowych trzeba dać panewki do zapału naprawić, lonów trzy, czopów, szufel, stemplów y wyczorow niemasz”.

⁶⁰ „Z jednego strzelać się nie godzi bo dziura w nim jest niedaleko zapału”.

⁶¹ „Naprawić do niego potrzeba blachę do łoża, y trzy kliny, lon, wyczoru nie masz. Dziurę dla tego działka w murze przebić”.

⁶² „srotowe sztuka wzięła się stamtąd do Cekauzu na drzewie także osadzone”.

⁶³ „w drzewo ładaiaiko osadzone”. Nie można by z niego strzelać, bo by się rozleciało. Nie ma do niego żadnych instrumentów.

⁶⁴ „Potrzeba naprawić ryfy do łoża i kłotkę, lony dwa, czopu nie masz”.

⁶⁵ Naprawić potrzeba „koło insze”, lony dwa, czopu, szufli, stempla i wycioru brak.

⁶⁶ Naprawić trzeba panewkę do zapału, lony dwa, brak czopu.

⁶⁷ W tym 2 „działka kamersztukowe małe bez łoż”.

⁶⁸ Działa wielkie falkonetki „co kula waży dwa funty”.

⁶⁹ „Pomniejsze falkonetki”; 2 falkoneciki bez łoż.

⁷⁰ „Działek parę dało się zgotować wszystko jako potrzeba łoża, koła, a to dla ćwiczenia się mieszczanów strzelać z działka sztuk 2”; „może między murami z nich strzelać”.

⁷¹ W podsumowaniu podano 19 falkonecików w basztach, a jest faktycznie 20 (s. 47).

Tabela 3

Uzbrojenie indywidualne w roku 1620⁷²

miejsce przechowania	rodzaj uzbrojenia							
	hakownica	muszkiet	rusznica	rusznica hubczasta	pólhak ⁷³	„stara strzelba w kijach”	zbroja	
Ratusz	150	2	115	17	61	15	60	
Brama Mikołajska	„armata” cechowa rzeźników							
„cechowa wieża” ⁷⁴	„tam trochę armaty cechowej ręcznej strzelby”							

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Armata miejska przez pany rayce krakowskie die ultima Ostobris Anno 1620 inwentowana*, ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 30.

Tabela 4

Uzbrojenie indywidualne w roku 1626⁷⁵

miejsce przechowania	rodzaj uzbrojenia														
	hakownica	muszkiet	rusznica ⁷⁶	pólhak	kule	proch ⁷⁷	prochownica	kusza	miecz	pałasz	zbroja	pancerz	halabarda	oszczep	inne
Brama Floriańska (Kusnierzy) [s. 61] ⁷⁸	10	12		8	x ⁷⁹	2									
Baszta Pasamoników [s. 61]		9 ⁸⁰		3		6									

⁷² *Armata miejska przez pany rayce krakowskie die ultima Ostobris Anno 1620 inwentowana*, ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 30.

⁷³ „Nowe pólhaki”.

⁷⁴ Między Basztami Prochową II a Czapników (czyli któraś z następujących: Grzebieniarzy, Przekupniów lub Barchanników).

⁷⁵ *Inwentarz armaty cechowej po basztach miejskich*, ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 61–72.

⁷⁶ Rusznica tarczowa, jeśli nie zaznaczono inaczej.

⁷⁷ Kamieni, jeśli nie zaznaczono inaczej.

⁷⁸ Przy kolejnych miejscach przechowywania uzbrojenia podano strony rękopisu ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540.

⁷⁹ „Kul trochę”.

⁸⁰ Z forkietami (soszkami).

rodzaj uzbrojenia miejsce przechowania	hakownica	muszkiet	rusznica ⁸¹	półhak	kule	proch ⁸²	prochownica	kusza	miecz	pałasz	zbroja	pancerz	halabarda	oszczep	inne
Baszta Karczmarzy ⁸³ [s. 61]	12	11		7	x ⁸⁴	4	9				9				
Baszta Grzebieniarzy [s. 62]	1	1	2			1									1 ⁸⁵
Baszta Kartowników [s. 62]	1		1		x	5	8	1			6				x ⁸⁶
Baszta Przekupniów [s. 62]	2	10		8	x ⁸⁷	4	8								
Baszta Barchanników [s. 62]	2	8		1	x	13	2				4				x ⁸⁸
Baszta Czapników [s. 63]	2	6	4 ⁸⁹	4	x ⁹⁰	2	x ⁹¹						1		
Brama Mikołajska (Rzeźników) [s. 63]	19	10 ⁹²	1 ⁹³	10	x ⁹⁴	4	9				10	4			
Baszta Kurdybaników [s. 63]	4 ⁹⁵	8	1+ x ⁹⁶		x ⁹⁷	x ⁹⁸	x								99
Baszta Piekarzy [s. 64]	2	7		4	x ¹⁰⁰	x ¹⁰¹	5	2	5		14	10	10		

⁸¹ Rusznica tarczowa, jeśli nie zaznaczono inaczej.

⁸² Kamieni, jeśli nie zaznaczono inaczej.

⁸³ „Baszta strażnica na tej PP. Kaczmarzów”.

⁸⁴ „Trochę kul”.

⁸⁵ Klucz do rusznicy.

⁸⁶ „Trochę” kluczów.

⁸⁷ „Trochę kul i knotów”.

⁸⁸ „Klucz 1 do rusznicy”.

⁸⁹ W tym 2 samopały.

⁹⁰ Kul i ładunków „po trosze”.

⁹¹ „Niewiele”.

⁹² Z forkiętami (sosz kami).

⁹³ Samopał.

⁹⁴ „Niewiele”.

⁹⁵ „Dobre”.

⁹⁶ „Cech Szychtarski z nimi basztę trzymają y jednej rusznicy nie mieli, a jest ich kilka”.

⁹⁷ „Kilka kop”.

⁹⁸ Prochu 2 kamienie i 13 litrów.

⁹⁹ Knoty.

¹⁰⁰ „Po trosze”.

¹⁰¹ 3 kamienie i 13 litrów.

Tabela 4 (cd.)

rodzaj uzbrojenia miejsce przechowania	hakownica	muszkiet	rusznica ¹⁰²	półhak	kule	proch ¹⁰³	prochownica	kusza	miecz	pałasz	zbroja	pancerz	halabarda	oszczep	inne
Baszta Kowali [s. 64]	2	7	2	4	x ¹⁰⁴	3	15				5		3		3 ¹⁰⁵
Baszta Siodlarzy [s. 64]	1	4	1	1 ¹⁰⁶		13	3				4		5		
Baszta Ryngmacherów [s. 65]	1	8	4 ¹⁰⁷		x ¹⁰⁸	3	3				4		2		
Baszta Bednarzy [s. 65]	3	2		6	x ¹⁰⁹	1	4				9	1 ¹¹⁰	7		
Brama Grodzka (Złotników) [s. 65]	8	51		10	x ¹¹¹	8	x ¹¹²	3			15				1 ¹¹³
Baszta Murarzy [s. 66]	1	11 ¹¹⁴	3	10	x ¹¹⁵	4	10			4	4 ¹¹⁶		4		
Baszta Rymarzy [s. 66]	3	5	1	2	x ¹¹⁷	4	6		1		5		13		1 ¹¹⁸
Baszta Iglarzy [s. 66]	2	6	4 ¹¹⁹	6	x ¹²⁰	13	10	1					2		
Baszta Malarzy [s. 67]	5	11 ¹²¹	3	2	x	x ¹²²	10	2					3	1 ¹²³	x ¹²⁴

¹⁰² Rusznica tarczowa, jeśli nie zaznaczono inaczej.

¹⁰³ Kamieni, jeśli nie zaznaczono inaczej.

¹⁰⁴ „kule y olów mieli, które do rusznic”.

¹⁰⁵ Sikiery.

¹⁰⁶ „Półhaczek”.

¹⁰⁷ „Kobył rusznic długich”.

¹⁰⁸ Kilka kop.

¹⁰⁹ „Niewiele”.

¹¹⁰ Oprócz pancerza „zarękawie dwoje pancerzowe”.

¹¹¹ Kule i olów.

¹¹² „Prochownice tesz do każdej rusznicy”.

¹¹³ Śmigownica.

¹¹⁴ „Chupczastych z soszkami”.

¹¹⁵ „Bardzo mało”.

¹¹⁶ „Zbroy ladaiakich”.

¹¹⁷ „Trochę”.

¹¹⁸ „Rura na śmigownice nie osadzona”.

¹¹⁹ W tym 2 rusznice „staroświeckie”.

¹²⁰ „Trochę”.

¹²¹ Z forkietami (soszkami).

¹²² 3 kamienie i 13 litrów prochu.

¹²³ Szefelin.

¹²⁴ Knoty, tarcza.

rodzaj uzbrojenia	miejsce przechowania														
	hakownica	muszkiet	rusznica ¹²⁵	półhak	kule	proch ¹²⁶	prochownica	kusza	miecz	pałasz	zbroja	pancerz	halabarda	oszczep	inne
Brama Wiślna (Stolarzy i Kotlarzy) [s. 67]	3	9		3	x ¹²⁷	x ¹²⁸	2	3			5		3		
„strzelba cechu kotlarskiego tylko” [s. 67]				1 ¹²⁹				1			3				
Baszta Prasołów [s. 67]	1	12	2	8	x ¹³⁰	4 ¹³¹	4				2		4	1	x ¹³²
Baszta Cyrulików [s. 68]	2	18		2	x ¹³³	3	18 ¹³⁴	2		2				2 ¹³⁵	x ¹³⁶
Baszta Miechowników [s. 68]	3	16	3		x	4	x ¹³⁷	2			5 ¹³⁸		11		
Baszta Kaletników i Farbiarzy ¹³⁹ [s. 68]															
Baszta na Furcie św. Anny (Rusznikarzy) [s. 68]	2	7		3	x ¹⁴⁰	x ¹⁴¹	7								
Baszta Nożownicza [s. 69]	1	13	3	3	x ¹⁴²	x ¹⁴³					5			5	

¹²⁵ Rusznica tarczowa, jeśli nie zaznaczono inaczej.

¹²⁶ Kamieni, jeśli nie zaznaczono inaczej.

¹²⁷ „Mało”.

¹²⁸ „Mało”.

¹²⁹ „Półhaczek”.

¹³⁰ „Niewiele”.

¹³¹ Nie podano jednostek. Zapewne chodziło o kamienie.

¹³² Knoty.

¹³³ „Trochę”.

¹³⁴ Ładownice z prochownicami.

¹³⁵ Rohatyny.

¹³⁶ Knoty.

¹³⁷ Ładownice i prochownice.

¹³⁸ W tym 1 kirys „na całego chłopca”.

¹³⁹ „Tę bastę najmują. Strzelbę w sieni w skrzynkach chowają, której nie widziałem, choć trzykroć obysłało się y chodziłem zaczym nie wiem jeśli ją jeszcze mają pewnie”.

¹⁴⁰ „Trochę”.

¹⁴¹ 16 litrów.

¹⁴² „Trochę”.

¹⁴³ ½ litra.

Tabela 4 (cd.)

rodzaj uzbrojenia miejsce przechowania	hakownica	muszkiet	rusznica ¹⁴⁴	półhak	kule	proch ¹⁴⁵	prochownica	kusza	miecz	pałasz	zbroja	pancerz	halabarda	oszczep	inne
Brama Szewska (Białoskórników) [s. 69]	4	11	2		500	3	4	2				2	6		4 ¹⁴⁶
Baszta Czerwonych Garbarzy [s. 69]	2	16	2	4	x ¹⁴⁷	x ¹⁴⁸		1			1 ¹⁴⁹	2	3		
Baszta Garnarczy [s. 69–70]	2		1	12 ¹⁵⁰	x ¹⁵¹	1		1			6	2	10		
Baszta Paśników [s. 70]	2	4	1	10	x ¹⁵²	x ¹⁵³	18	2			8		9		
Baszta Introligatorów i Stelmachów [s. 70]	1	7		2		1							3		
„cechu stalmaskiego strzelba” [s. 70]	2	8		7		x ¹⁵⁴		1			5	2		2	
Baszta Łaziebników i Śledziarzy [s. 70–71]	2	2	2			x ¹⁵⁵					7 ¹⁵⁶			4	
„strzelba cechu śledziowniczego” [s. 71]		4		4	x ¹⁵⁷	1	4							4	
Baszta Szewska [s. 71]	4	20	1	9	x ¹⁵⁸	9	18	3	2			7	8		x ¹⁵⁹
Brama Sławkowska (Krawców) [s. 71]	5	4		8	x ¹⁶⁰	3									

¹⁴⁴ Rusznica tarczowa, jeśli nie zaznaczono inaczej.

¹⁴⁵ Kamieni, jeśli nie zaznaczono inaczej.

¹⁴⁶ „Pendebuszki”.

¹⁴⁷ „Niewiele” kul małych i wielkich.

¹⁴⁸ 2 kamienie i 13 litrów.

¹⁴⁹ Kirys „na całego chłopą”.

¹⁵⁰ 5 półhaków chubczastych oraz 7 półhaków.

¹⁵¹ „Trochę”.

¹⁵² „Trochę”.

¹⁵³ 18 litrów.

¹⁵⁴ „Prochu, kul y prochownic nie pokazowali”.

¹⁵⁵ 1 kamień i 13 litrów.

¹⁵⁶ W tym 1 kirys.

¹⁵⁷ „Niewiele”.

¹⁵⁸ Kule i ołów.

¹⁵⁹ Knoty do rusznic.

¹⁶⁰ „Niewiele”.

rodzaj uzbrojenia miejsce przechowania	hakownica	muszkiet ¹⁶¹	rusznica ¹⁶¹	półhak	kule	proch ¹⁶²	prochownica	kusza	miecz	pałasz	zbroja	pancerz	halabarda	oszczep	inne
Baszta Mieczników i Mydlarzy [s. 72]	2	5	2		x ¹⁶³	1	4	1	4		4				
Baszta Ciesielska [s. 72]		10		11	x ¹⁶⁴	2	14		8		8		10		
Baszta Stolarska [s. 72]	2	9		1	x ¹⁶⁵	x ¹⁶⁶	2				8		13		
Łącznie ¹⁶⁷ :	121	362	46	174	x	x	197 +x	28	20	6	156	30	130	19	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie *Inwentarz armaty cechowej po basztach miejskich*, ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 61–72.

BIBLIOGRAFIA

Źródła archiwalne

Archiwum Narodowe w Krakowie

sygn. 29/33/0/1.32/1540

Armata miejska przez pany rayce krakowskie die ultima Ostobris Anno 1620 inwentowana, s. 29–30

Inwentarz armaty cechowej po basztach miejskich, s. 61–72

Inwentarz Dział po Bramach y Basztach Miejskich krak. Die 21 Aug. A.D. 1626 przy tym, s. 41–49

Revisia prochów miejskich [27 lipca 1626 r.], s. 31–34

sygn. 29/658/0/-/345

¹⁶¹ Rusznica tarczowa, jeśli nie zaznaczono inaczej.

¹⁶² Kamieni, jeśli nie zaznaczono inaczej.

¹⁶³ „Niewiele”.

¹⁶⁴ „Kul niewiele, ale ołów w sztukach mieli”.

¹⁶⁵ „Po trosze”.

¹⁶⁶ 2 kamienie i 13 litrów.

¹⁶⁷ W podsumowaniu rejestru odnotowano (*Inwentarz armaty cechowej po basztach miejskich*, ANK, sygn. 29/33/0/1.32/1540, s. 73): 2 śmigownice, 123 hakownice, 363 muszkiety, 37 rusznicy tarczowe, 4 „kobył długich rusznicy”, 5 samopałów, 174 półhaki, 163 sztuki „zbroi cechowych po Bramach Basztach”, prochu cechowego 17 cetnarów, 3 kamienie i 9 litrów. Jak widać, w przedstawionym zestawieniu występują nieznaczne różnice kwot w przypadku hakownic, muszkietów oraz zbroi.

Źródła drukowane

Prawa, przywileje i statuta miasta Krakowa 1507–1795, t. 2: 1587–1696, z. 1, wyd. F. Piekoński, Kraków 1890.

Opracowania

BOCHEŃSKI Z., *Opis Rolki Sztokholmskiej*, „Studia do Dziejów Dawnego Uzbrojenia i Ubioru Wojskowego” 1988, cz. 9, s. 67–71 [*A Description of the Stockholm Roll*, s. 76–109].

NOWAK T., *Polska technika wojenna XVI–XVIII w.*, Warszawa 1970.

PLEWCZYŃSKI M., *Wojny i wojskowość polska XVI wieku*, t. 1: 1500–1548, t. 2: 1548–1575, t. 3: 1576–1599, Oświęcim 2017–2020.

TOBIASZ M., *Fortyfikacje dawnego Krakowa*, Kraków 1973.

WAGNER M., *Perspektywy badań historyczno-wojskowych czasów Jana III Sobieskiego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Historyczne” 2019, nr 146, z. 2, s. 461–479.

WIMMER J., *Wojsko i skarb Rzeczypospolitej u schyłku XVI i w pierwszej połowie XVII w.*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości” 1968, t. 14, cz. 1, s. 3–91.

WIMMER J., *Wojsko polskie w drugiej połowie XVII wieku (Wydanie drugie poszerzone)*, Oświęcim 2013.

ZINKIEWICZ J., *Arms and armour of Kraków guilds in light of the 1683 Register*, [w:] *The Faces of War*, vol. 6: *City and War*, red. T. GRABARCZYK, M. POGOŃSKA-POL, Łódź 2022, s. s. 175–191.

ŻYGULSKI Z., *Rolka Sztokholmska*, [w:] *Urbs celeberrima. Księga pamiątkowa na 750-lecie lokacji Krakowa*, red. A. GRZYBKOWSKI, Z. ŻYGULSKI, T. GRZYBKOWSKA, Kraków 2008, s. 407–429.

ŻYGULSKI Z., *Uwagi o Rolce Sztokholmskiej*, „Studia do Dziejów Dawnego Uzbrojenia i Ubioru Wojskowego” 1988, cz. 9, s. 6–21 [*Remarks on the Stockholm Roll*, s. 23–38].

Jacek Zinkiewicz

ARMS AND ARMOUR OF KRAKOW IN THE FIRST HALF OF THE 17TH CENTURY

Summary. It seems that the first half of the 17th century was a period of relative peace in the history of Krakow. From the siege of the city by Habsburg troops in 1587 until the tragic events of 1655, Krakow was not besieged by enemy troops. It was also a time when the threat was

not forgotten and efforts were made to counteract it in advance. The preserved sources allow for the presentation of many aspects of urban defense in the discussed period. The example of the former capital of the Polish-Lithuanian Commonwealth shows the urban defense of that time in quite a wide range. Thanks to the preserved registers, but also other written sources, especially normative ones, we can attempt to characterize the city's armament in the time preceding the series of tragic events that began in the mid-17th century. The characteristics of urban weapons in modern times is a very poorly explored issue. This also contrasts with the abundance of historical studies on modern military affairs. This article is an attempt to partially fill this research gap.

Keywords: Krakow, bourgeois weapons, city arsenals, modern history